

زمینه پیدایش اثر و مقصود و مضمون آن

مکانی به نام مدرسه^۲ نوشته جان گودلد^۳ یکی از آثار ماندگار حوزه برنامه درسی است که برای نخستین بار در سال ۱۹۸۴ توسط انتشارات مک‌گراو - هیل^۴ منشر شد. این کتاب محصول یک مطالعه گسترده ملی در ایالات متحده است که با عنوان «مطالعه آموزش مدرسه‌ای»^۵ توسط گودلد و همکاران او اجرا شد و اجرای آن بیش از چهار سال طول کشید. برای پاسخگویی به پرسش‌های پژوهش ترکیبی از اشکال پژوهش کمی و کیفی بکار گرفته شد. جامعه مورد مطالعه بیش از ۱۰۰۰ کلاس درس در ۳۸ مدرسه ابتدایی و متوسطه بود که از هفت ناحیه جغرافیایی متفاوت ایالات متحده به شیوه نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شده بودند. بخشی از داده‌های این مطالعه توسط گروهی از پژوهشگران مجرب از طریق مشاهده ماهیت فعالیت‌های یادگیری در کلاس درس و زمان نسبی اختصاص یافته به موضوعات و فعالیت‌های مختلف و بخش دیگر از طریق مصاحبه با ۱۳۵۰ معلم، ۱۷۱۶۳ دانش‌آموز و ۸۶۲۴ نفر از والدین دانش‌آموزان با تمرکز بر دیدگاه‌های آنان درباره عملکرد واقعی و مطلوب مدارس و مسائل اساسی و مهم آنان گردآوری و تحلیل شد (روس‌میلر^۶، ۱۹۸۸).

آنچه گودلد و همکارانش را به انجام مطالعه آموزش مدرسه‌ای ترغیب نمود، مورد غفلت واقع شدن کارکرد واقعی مدارس در مطالعات پیشین بود. او در مصاحبه با کوینبای^۷ (۱۹۸۵) اشاره می‌کند که بر خلاف مطالعات قبلی، کتاب او در صدد انتقال این پیام مهم است که تلاش‌ها در راستای اصلاح تربیتی نه بر معلم یا ناحیه آموزشی، بلکه باید بر مدرسه به عنوان جایگاه واقعی اصلاحات تربیتی متمرکز شود. قابل توجه است، پژوهش مطالعه مدرسه‌ای، با همکاری بیش از ۴۰ نفر از متخصصان حوزه برنامه درسی متشکل از دو تیم پژوهشگران حرفه‌ای و پژوهشگران دستیار به سرانجام رسیده است (گودلد، ۱۹۸۴: ۳۸۲).

ساختار محتوایی اثر و مباحث و مفاهیم آن

کتاب مکانی به نام مدرسه در ده فصل و ۳۹۶ صفحه تنظیم و تدوین شده است. در مجموع، گودلد در صدد آن است تا از یک طرف خوانندگان را هدایت کند که مکانی به نام مدرسه را درک کنند؛ و از طرف دیگر رهنمودهایی برای بهبود عملکرد مدارس توصیه نماید. فصل اول مقدمه‌ای بر مطالعه آموزش مدرسه‌ای است. ابتدا به توصیف بافتی می‌پردازد که مطالعه در آن صورت گرفته و سپس خلاصه‌ای از طرح پژوهش ارائه می‌دهد. بخش عمده‌ای از مباحث فصل اول در ادامه به توصیف ده مضمون متعارف و دو مضمون فراگیر می‌پردازد که از نتیجه مطالعه استخراج شده است. نخستین مضمون فراگیر اشاره به جایگاه مدرسه به عنوان واحد اساسی اصلاحات تربیتی دارد و تلاش‌های بهبودگرایانه در مقیاس‌های بزرگتر یا کوچکتر از مدرسه را همواره محکوم به شکست می‌داند. مضمون دوم هم بر اهمیت «مراقبت»^۸ تأکید دارد و معتقد است که بهبود عملکرد مدارس منوط به درگیری بخش گسترده‌ای از افراد جامعه از جمله والدین دانش‌آموزان است. فصل دوم تا هشتم به تحلیل و بحث درباره داده‌های گردآوری شده از مطالعه آموزش مدرسه‌ای اختصاص یافته است.

فصل دوم به بحث درباره انواع اهداف تربیتی می‌پردازد. در این فصل مجموعه‌ای از اهداف برای تربیت رسمی در ایالات متحده با اتکای به مرور قوانین رسمی ایالتی و اسناد برنامه درسی از پنجاه ایالت بیان شده و به صورت مختصر تشریح می‌شوند. او ضمن انتقاد جدی از سیاستگذاران تربیتی به خاطر آرایش بی‌سازمان اهداف تربیتی، این اهداف را در دسته‌های آکادمیک، حرفه‌ای، شخصی و

alinooripo@gmail.com

2. A Place Called School

3. John Goodlad

4. McGraw-Hill

5. Study Of Schooling

6. Rossmiller

7. Quinby

8. Caring

۱. عضو هیئت علمی گروه علوم تربیتی دانشگاه ملایر

اجتماعی- مدنی مورد توصیف و تفسیر قرار می‌دهد. در فصل سوم دیدگاه‌های والدین، معلمان و دانش‌آموزان در ارتباط با اهداف تربیتی مورد بحث قرار می‌گیرد. در این فصل اشاره می‌شود که شرکت‌کنندگان در مطالعه بر توجه متعادل به رشد شناختی، اجتماعی، حرفه‌ای و شخصی دانش‌آموزان در برنامه مدرسه تأکید داشتند. فصل چهارم کتاب به گزارش نتایج مشاهدات از کلاس درس و توصیف معلمان و دانش‌آموزان از کیفیت و فرایند تدریس اختصاص یافته است. بر اساس این نتایج دانش‌آموزان پایه‌های چهارم تا دوازدهم به موضوعات تربیت بدنی، هنرها و تربیت حرفه‌ای به ترتیب بیشترین علاقمندی را نشان دادند. گودلد همچنین خاطرنشان می‌کند که هسته اساسی برنامه درسی مدارس را باید مفاهیم، اصول، مهارت‌ها و شیوه‌های دانستن تشکیل دهد، نه موضوعات مجزای بی‌ارتباط به هم. گودلد در فصل پنجم با اتکالی به انواع فعالیت‌های آموزشی و بر حسب دسترسی دانش‌آموزان به دانش درباره کمیت و کیفیت فرصت‌های یادگیری یا مفهوم «برابری»^۱ بحث می‌کند. گودلد (۱۹۸۴، ص ۱۴۰) در این ارتباط می‌گوید، «مسئله محوری امروز و فردا دسترسی به آموزش نیست، بلکه دسترسی به دانش است». او در ادامه به مشکلات گروه‌بندی کودکان در دوره ابتدایی اشاره می‌کند که با ورود دانش‌آموزان در دوره متوسطه به ایجاد تفاوت‌هایی در محتوای برنامه درسی، کیفیت تدریس و سنجش عملکرد دانش‌آموزان منجر شده و به میدانی برای مسابقه مبدل می‌شود. او اشاره می‌کند که در این مسابقه نابرابر، دانش‌آموزان از خانواده‌های دارای طبقه اقتصادی- اجتماعی پایین به مسیری کم کیفیت روانه می‌شوند.

فصل‌های ششم و هفتم به توصیف و تحلیل موضوعات مورد تدریس در مدارس و نحوه تدریس آنان می‌پردازد. گودلد در این فصل‌ها ضمن تأکید بر اهمیت ابعاد اخلاقی تدریس، به نقش حیاتی حمایت متقابل و همکاری اصیل میان معلمان و مدیران مدارس در بهبود عملکرد مدارس نیز اشاره می‌کند. گودلد معتقد است معلمان اثربخش معلمانی هستند که دانش‌آموزان را به تفکر و حل مسئله ترغیب کنند، آنها را قادر سازند تا تصمیمات درست و منطقی اتخاذ کنند و به آنها کمک کنند که دانش و مهارت‌های یاد گرفته شده در مدرسه را در زندگی واقعی خود بکار گیرند. او با اتکالی به نتایج مطالعه گزارش می‌کند که بخش عمده زمان در مدارس صرف ارائه اطلاعات و مهارت‌ها می‌شود؛ در حالیکه زمان بسیار کمی به درگیر ساختن دانش‌آموزان برای یک‌پارگی آن دانش و مهارت‌ها اختصاص داده می‌شود. گودلد (۱۹۸۴، صص ۲۹-۳۰) معتقد است که «زمان به طور مجزای ارزشمندترین منبعی است که معلمان در اختیار دارند. ... تفاوت‌های در استفاده از زمان موجب بروز نابرابری در فرصت یادگیری می‌شود». او همچنین اشاره می‌کند که افزایش زمان بدون بهبود نحوه استفاده از آن نیز نمی‌تواند اثربخش باشد.

مبنتی بر نتایج گزارش‌های ارائه شده در هشت فصل نخست، گودلد در فصل نهم رهنامه کوتاه‌مدتی برای بهبود عملکرد مدارس با توجه به محدودیت‌های موجود ترسیم می‌کند و در فصل دهم رهنامه‌ای بلندمدت طرح می‌کند که از ایجاد تغییراتی بنیادی در عملکرد مدارس حمایت می‌کند. گودلد یک چارچوب زمانی ۱۲ ساله برای تحصیلات مدرسه‌ای پیشنهاد می‌کند که از سن چهار سالگی آغاز و در سن ۱۶ سالگی خاتمه می‌یابد و از این طریق دوره‌های مهد کودک و کودکستان هم را تحت پوشش قرار می‌دهد. او با توصیف مدرسه به عنوان یک «نهاده جامع‌آ» از هماهنگی میان ارکان و عناصر مختلف مدرسه به عنوان مجموعه‌ای یکپارچه و به هم مرتبط حمایت می‌کند. گودلد به طور مکرر بر اهمیت گردآوری داده‌ها در فرایند بهبود مدرسه با توجه به ویژگی‌های هر مدرسه خاص تأکید می‌کند. او با اشاره به اهمیت مدرسه به عنوان کانون اصلاحات تربیتی خاطرنشان می‌کند که هر گونه تلاشی برای بهبود عملکرد مدرسه بی‌فایده خواهد بود، مگر اینکه هر مدرسه‌ای راهبرد و رویه خاص خود را طراحی و در بوته اجرا قرار دهد. گودلد معتقد است که این امر نیازمند تجهیز مدیران و معلمان مدارس به دانش و مهارت‌های اساسی درباره مسائل تربیتی و همین‌طور تخصیص زمان و مساعدت همه‌جانبه از طراحی برنامه‌های اصلاحی در سطح مدرسه است. در اینجا گودلد ادعا می‌کند که راهکارهای اصلاحی او هم در مدارس دولتی و هم مدارس خصوصی قابل اعمال است، اگر چه مطالعه او تنها در جامعه مدارس دولتی اجرا شد.

جایگاه اثر در میان سایر آثار نویسنده و دلایل ماندگاری آن

نویسنده کتاب، جان گودلد با انتشار بیش از ۳۰ کتاب، هشتاد فصل کتاب و بالغ بر ۲۰۰ مقاله سهم شایسته‌ای در بهبود تفکر و عمل برنامه درسی داشته است؛ اما شهرت او تا اندازه زیادی مدیون انتشار همین اثر است، به طوریکه جایزه کتاب برجسته سال ۱۹۸۴ از انجمن پژوهش‌های تربیتی آمریکا^۳ و همین‌طور کاپا دلتا پی^۱ را دریافت نمود.

1. Equity
2. Total Entity
3. American Educational Research Association (Aera)

گودلد در کتاب مکانی به نام مدرسه توانسته است به خوبی نتایج مطالعه آموزش مدرسه‌ای را به زبانی غیر فنی تفسیر کند و بر مبنای یافته‌های آن توصیه‌هایی برای اصلاح تربیتی ارائه دهد. روسمیلر (۱۹۸۸) در مروری بر کتاب گودلد با اشاره به جذابیت و اهمیت توصیه‌های گودلد برای اصلاح تربیتی و بهبود عملکرد مدارس اظهار امیدواری می‌کند که سایر پژوهشگران نیز به سطحی از توانمندی نائل آیند تا بتوانند یافته‌های پژوهش خود را همانند گودلد به شکلی متقاعدکننده و خلاصه توصیف و تفسیر نموده و به جامعه سیاستگذاران و کارگزاران تربیتی عرضه کنند. در واقع، انتشار کتاب مکانی به نام مدرسه را می‌توان رخدادی بسیار مهم در تاریخ اصلاحات تربیتی قلمداد کرد و این اهمیت را باید به ترکیب کم‌نظیر تجربه حرفه‌ای، داده‌های پژوهشی و سیاست و عمل تربیتی نسبت داد که گودلد به خوبی از عهده آن برآمده است. علاوه بر این، نحوه نگارش هوشمندانه گودلد این امکان را فراهم ساخته است که مطالعه آن برای قشر گسترده‌ای از جامعه تربیتی - از والدین دانش‌آموزان تا متخصصین برنامه درسی - قابل فهم و آموزنده باشد.

فهرست منابع

Goodlad, J. I. (1984). *A place called school*. New York, NY: McGraw-Hill.

Quinby, N. (1985). Improving the place called school: A conversation with John Goodlad. *Educational Leadership*, 24 (6), 16-19.

Rossmiller, R. A. (1988). Book reviews: A place called school. *Economics of Education Review*, 7 (3): 365-366.

خواندنی‌های بیشتر

Goodlad, J. I. (1990). *Teachers for our nation's schools*. San Francisco: Jossey-Bass.

Goodlad, J. I. (1997). *In praise of education*. New York: Teachers College Press.

Goodlad, J. I. (2004). *Romances with schools: A life of education*. New York: McGraw-Hill.

Hilde, R. (1985). A place called school: An analysis of the book by John Goodlad. *The Journal of Adventist Education*, 47 (4), 10- 45.